

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

HANDREIKING BELEID KINDCENTRA

Vaart maken

KOPLOPERS VAN KINDCENTRA DOEN VERSLAG

Andere Tijden in onderwijs en opvang
Een samenwerking van VOS/ABB, Brancheorganisatie Kinderopvang,
PO-Raad, Het Kinderopvangfonds en BOKK

Handreiking beleid kindcentra

Vaart maken

Koplopers van Kindcentra doen verslag

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1 Inleiding	7
2 Doel en inhoud van de handreiking	11
3 Achtergrond	13
4 De rol van de gemeente	15
5 Stappenplan kindcentra, van vraag naar implementatie	19
Bijlage 1: Voorbeelden	23
Bijlage 2: Gemeentelijke toolkit kindcentra	29

Voorwoord

Met veel genoegen bieden wij u de handreiking 'Vaart maken' van de Kopgroep Wethouders voor Kindcentra aan. Kopgroepgemeenten hebben de afgelopen drie jaar veel ervaring en kennis opgedaan met het in gang zetten en ontwikkelen van lokaal beleid voor kindcentra. In deze publicatie wordt die kennis met u gedeeld. Voor het ideaal van de kopgroep, een integrale basisvoorziening voor alle kinderen van 0-12 jaar, bestaat inmiddels een breed maatschappelijk draagvlak. Nu is het wachten op politiek draagvlak en de moed om wet- en regelgeving op zo'n manier geschikt te maken dat lokale beleidsmakers zonder hoofdbreken aan de slag kunnen met de kindcentra.

Wij zijn de kopgroepwethouders zeer erkentelijk voor hun actieve inzet om de discussie in het land over integrale kindcentra in gang te zetten. Dat die inzet wat oplevert mag duidelijk zijn. Het huidige kabinet heeft het begrip integrale kindcentra in het Regeerakkoord opgenomen en zich voorgenomen een eerste stap te zetten met het harmoniseren van voorschoolse voorzieningen. De wethouders hebben hier een belangrijke impuls in gegeven. Maar hoewel we er nog lang niet zijn, het begin is er.

Ook in de gemeenten is de discussie over de kindcentra volop tot leven gekomen. Gemeenten, ouders, schoolbesturen, kinderopvang, peuterspeelzalen, welzijnswerk en andere lokale partijen blijken in de praktijk verschillende aanvierroutes te hebben om het idee van het integreren van voorzieningen voor kinderen op te pakken. Daar komen diverse oplossingen uit voort. Lokale oplossingen die passen bij de wensen en behoeften van ouders en kinderen. En ook oplossingen die haalbaar en uitvoerbaar zijn voor gemeenten en voorzieningen. En zo hoort het ook, voor de kindcentra is geen blauwdruk nodig, maar is lokaal maatwerk gewenst.

De kopgroepgemeenten hebben op hun eigen manier laten zien hoe met het nodige puzzelwerk geschikte ideeën ontstaan. De daadwerkelijke realisering van kindcentra staat in de meeste gemeenten nog in de steigers. Met dezelfde daadkracht van wethouders en de coöperatieve samenwerking van lokale partners in de afgelopen drie jaar moet het kinderopvang en onderwijslandschap er over nog eens drie jaar heel anders uit zien.

We wensen alle gemeenten in het land heel veel succes en vooral ook plezier bij het verder werken aan goede, en eigentijdse voorzieningen voor onze jongste kinderen.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Jantine Kriens

Voorzitter directieraad

Kinderopvangfonds

Gijs van Rozendaal

Kinderopvangfonds

Project Andere Tijden Onderwijs/Opvang

Den Haag, maart 2014

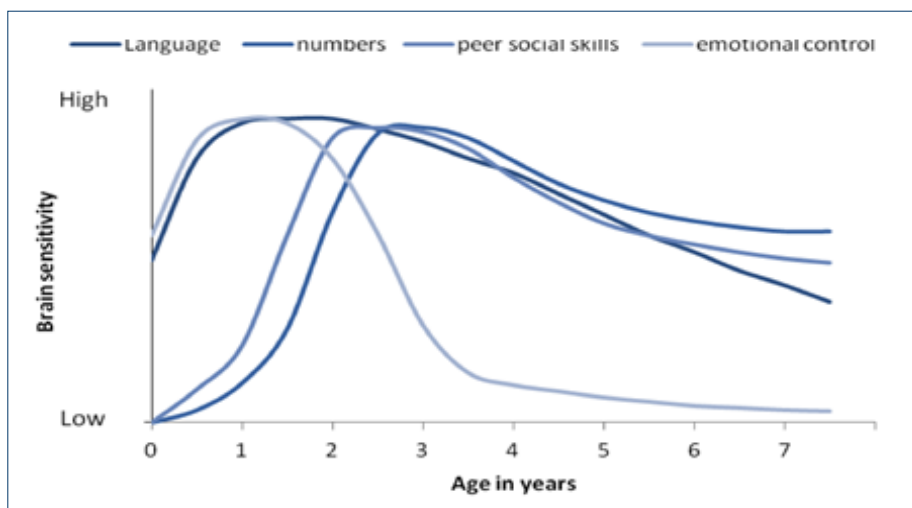

1 Inleiding

De trend: integrale voorzieningen voor kinderen

De trend naar integratie van voorzieningen voor kinderen is in Nederland al enige tijd geleden ingezet. Vanaf de jaren '90 ontstaan brede scholen waarin een breed aanbod en samenwerking voorop staat. Een volgende stap in de ontwikkeling is logischerwijs het integrale kindcentrum waar niet alleen een breed aanbod, maar vooral de volledige integratie van voorzieningen het kernpunt is. De invoering van de Wet OKE (ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie) was voor veel gemeenten een belangrijke impuls om kinderopvang en peuterspeelzalen te integreren. Verscheidene gemeenten hebben integrale voorzieningen inmiddels als speerpunt van hun jeugdbeleid gemaakt.

In het veld bestaat ook consensus over het langetermijnperspectief: een ongedeelde basisvoorziening voor alle kinderen van 0-12 jaar, waarin naast de kernactiviteiten opvang en onderwijs, de zorg voor een doorgaande ontwikkelingslijn van kinderen is geïntegreerd. Gebundelde arrangementen van kinderopvang, onderwijs, welzijn en andere voorzieningen voor kinderen zijn vanuit dit perspectief de toekomst en hebben een aantoonbaar positief effect. Minstens zo belangrijk: goede buitenschoolse voorzieningen, met ruime openingstijden, verschaffen meer mogelijkheden voor ouders om werk en opvoeding te combineren. Daarnaast staat vast dat een goede pedagogische begeleiding in de periode van 0-6 jaar de basis legt voor schoolsucces en maatschappelijke carrière. Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat de ontwikkeling van belangrijke basisvaardigheden piekt vóór het vijfde levensjaar. In die periode wordt de basis gelegd voor het ontwikkelen van taal en rekenen, sociale vaardigheden en 'emotional control' (metacognitie).

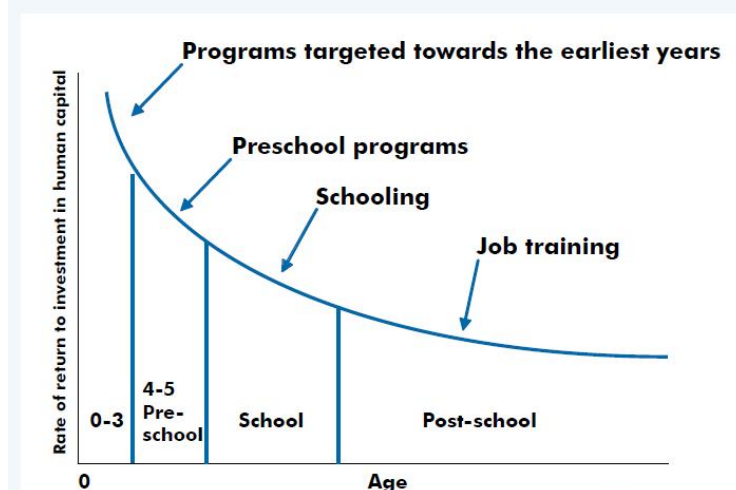

Figuur: OECD rapport Starting Strong III

Economische studies wijzen eveneens uit dat de 'return on investment' hoog is: elke euro die je in de zo vroeg mogelijke ontwikkeling van kinderen steekt, levert de samenleving uiteindelijk het viervoudige op.

Handreiking Kopgroep Wethouders voor Kindcentra

(a) Return to a unit dollar invested at different ages from the perspective of the beginning of life, assuming one dollar initially invested at each age

Figuur: de Hackmann Curve (2008)

In deze publicatie bieden wij vanuit de ervaringen van de Kopgroep Wethouders voor Kindcentra een handreiking van om in de eigen gemeente aan de slag te gaan met het ontwikkelen van kindcentra.

Kopgroep Wethouders voor Kindcentra

De Kopgroep is een initiatief van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het project Andere Tijden in Opvang en Onderwijs. Aan de basis van het initiatief liggen het rapport van de Taskforce Kinderopvang Onderwijs en de petitie van de VNG van januari 2010 aan de Tweede Kamer waarin gepleit wordt voor een ongedeelde voorziening voor alle kinderen van 0- 4, respectievelijk 12 jaar. Een groei-

ende groep wethouders sluit zich bij het initiatief aan en wil de lokale regie op zich nemen om vaart te maken met het integreren van peuterspeelzalen, kinderopvang en basisonderwijs. Het doel van de kopgroep is het stimuleren van lokale ontwikkeling van kindcentra en gezamenlijk lobby te voeren naar de landelijke politiek om belemmeringen in wet- en regelgeving weg te nemen en beleidsmatige stappen te zetten op weg naar een nieuw stelsel. Voorwaarde voor deelname is het werken met innovatieve ideeën en oplossingen. De op handen zijnde decentralisatie van de jeugdzorg zien deze wethouders als kans om het huidige versnipperde zorgstelsel te transformeren naar zorg op maat voor elk kind die het nodig heeft en het aanbieden van die zorg in de voorziening waar het kind dagelijks komt.

Wethouders voor Kindcentra willen hun jonge burgers in staat stellen hun talenten optimaal te ontwikkelen. Binnen Kindcentra is dat mogelijk, vanwege de doorlopende ontwikkelingslijn van kinderen tussen 0 en 12 jaar en een kwalitatief goede begeleiding vanuit één pedagogische en educatieve visie. Dikwijls hebben de wethouders de functie van katalysator, waarna er vanuit een gemeenschappelijk belang samenwerking ontstaat tussen en met de partners uit het veld.

Kindcentra

Kindcentra zijn onge-deelde voorzieningen met passende opvang en onderwijs voor elk kind. In een kindcentrum kunnen kinderen de hele dag terecht om te spelen, te leren, te ontdekken en te ontspannen. Het kindcentrum gaat verder dan de brede school. Met als grootste en belangrijkste verschil dat het hier niet gaat om een samenwerking tussen verschillende organisaties, maar dat er gewerkt wordt vanuit één gezamenlijke pedagogische en educatieve visie. Er is sprake van één organisatie met één aansturing, één team en één aanspreekpunt voor de ouders. In onderstaande figuur wordt een aantal aspecten van een kindcentrum in beeld gebracht. In de bijlage bij deze handreiking geven wij een overzicht van de ingrediënten van een kindcentrum.

2 Doel en inhoud van de handreiking

Deze handreiking is een initiatief van de kopgroep Wethouders voor Kindcentra. Vanuit een gemeenschappelijke motivatie hebben de kopgroepgemeenten veel praktische kennis opgedaan en met elkaar gedeeld. De handreiking biedt andere geïnteresseerde gemeenten concrete aanknopingspunten om zelf te starten met het bevorderen van kindcentra. De handreiking is geschreven voor wethouders en beleidsmedewerkers. Een startende wethouder kan zich verdiepen in de lastige politieke context. Een beleidsmedewerker kan iets leren over de relevante vragen voor een beleidsplan en hoe de beleidscyclus van de gemeente vorm krijgt. De wethouders in de kopgroep Wethouders voor Kindcentra zijn pioniers en hebben ondanks belemmerende regelgeving en beperkte middelen in de eigen gemeente flinke stappen gezet.

De handreiking heeft de volgende doelstellingen:

- A. Inzicht bieden in de achterliggende motivaties in het streven naar integrale voorzieningen voor kinderen.
- B. Inzicht bieden in een regiefunctie van de gemeente, met de nadruk op de volgende aspecten:
 - de probleemdefinitie of probleemformulering: waarom en voor wie komt de gemeente in actie? Welk probleem wordt hiermee opgelost?
 - inrichting van het beleidsproces en mogelijke knelpunten;
 - relevante informatie, beleidskaders en samenwerkingspartners.
- C. Leren van de goede en slechte ervaringen van gemeenten die al werken aan integrale voorzieningen/kindcentra.

3 Achtergrond

Ondanks de beschreven voordelen van de integratie van voorzieningen is het nog niet zo ver. Het gehele Nederlandse voorzieningenstelsel voor kinderen van 0 tot 12 jaar is zeer versnipperd. Dat komt door de geschiedenis van de instellingen, ons typisch gedecentraliseerde en verzuilde land en de (lo- kale) ontwikkeling van de voorzieningenstructuur, maar ook door een sterke disciplinegebonden taak- verdeling met bijbehorende opvattingen. De ministeries die betrokken zijn bij dit dossier, SZW, OCW en VWS, zijn vaak niet goed op elkaar afgestemd waardoor vanuit verschillende kaders tegenstrijdige regels worden opgelegd. Al langere tijd wordt daarom door de centrale overheid, gemeenten en partijen uit het veld gezocht naar alternatieven voor het bestaande stelsel van voorzieningen. In 2012 schreven een aantal prominente kopgroepleden het volgende:

“De trend naar meer integratie van voorzieningen voor kinderen is in Nederland al ingezet. De laatste jaren is, mede door de invoering van de zgn. OKE wet in veel gemeenten al een koers ingezet naar in- tegratie van kinderopvang en peuterspeelzalen. Voor gemeenten een belangrijke stap om segregatie in de opvang van jonge kinderen te voorkomen en een doorgaande lijn voor alle kinderen te garanderen”.

Dat het anders moet staat vast: het huidige versnipperde veld van voorzieningen bemoeilijkt het ef- fectueren van doorlopende en consequente leerlijnen voor kinderen. Organisatorische regels, belangen en verantwoordingsmechanismen houdt de pedagogische en organisatorische verdeling tussen instel- lingen in stand. Uiteindelijk willen veel gemeenten toe naar een situatie waarin het makkelijker is voor ouders om zorg en arbeid te combineren, kinderen die (tijdelijk) extra zorg en aandacht nodig hebben geholpen kunnen worden binnen de opvang of onderwijsvoorziening, en de doorgaande ontwikke- lingslijn wordt bevorderd. Betere afstemming komt ook het VVE-beleid waar gemeenten verantwoor- delijk voor zijn, ten goede.

Wegvallen voorzieningen en segregatie

Het is in het belang van gemeenten zich te gaan richten op integrale voorzieningen. Er zijn terechte

zorgen over de consequenties van de forse bezuinigingen op de kinderopvang die tot een aanzienlijke vraaguitval heeft geleid. Kinderopvangcentra hebben steeds vaker moeite het aanbod in stand te houden en dit heeft negatieve effecten op de pedagogische infrastructuur in gemeenten. Een ander argument voor gemeenten om de mogelijkheden te onderzoeken is het risico van een tweedeling tussen kinderen van werkende (vaak hoog opgeleide) ouders die kiezen voor de kinderopvang, en kinderen van lager opgeleide (vaak allochtone) ouders die vaker naar de peuterspeelzalen gaan. Het mengen van groepen kinderen van allerlei komaf blijkt stimulerend te werken op de ontwikkeling van kinderen.

Uitbreiding taken van de gemeente in het sociale domein

Gemeenten krijgen steeds meer verantwoordelijkheden in het brede sociale domein. De Participatiewet, de decentralisatie van de AWBZ en de decentralisatie van de jeugdzorg (3D's) zijn ingezet vanuit het uitgangspunt dat gemeenten meer maatwerk kunnen bieden aan haar burgers. De verantwoordelijkheid over de jeugdzorg biedt gemeenten de mogelijkheid om de zorg dichtbij de kinderen aan te bieden, ook vanuit het idee dat op deze wijze de inzet van zwaardere zorg voorkomen kan worden. Bovendien versterkt het integreren van de zorgfunctie de professionaliteit van leidsters en leerkrachten.

Politieke ontwikkelingen

Het kabinet heeft op 1 december 2013 de kabinetsvisie 'Een betere basis voor peuters' naar de Tweede Kamer gestuurd. Hierin staat het voornemen beschreven de peuterspeelzalen onder de werking van de kinderopvangtoeslagregeling te brengen voor werkende ouders. Voor de bekostiging hiervan zal gemeentelijk budget uit het gemeentefonds worden overgeheveld naar het Rijk. In de brief schrijven de bewindslieden dat er overeenstemming met de gemeenten moet worden bereikt. Gemeenten hebben een aantal principiële bezwaren bij dit kabinetsvoorstel. De VNG heeft daarom een alternatief scenario ontwikkeld, dat op 12 februari 2014 naar de betrokken bewindslieden is verstuurd. Hierin wordt een eerste stap beschreven naar een integrale basisvoorziening voor alle kinderen van 0 t/m 12 jaar, waarin onderwijs en opvang geïntegreerd worden aangeboden. In dit alternatieve scenario krijgen vanaf 2016 alle peuters tussen de 2,5 en 4 jaar een ontwikkelrecht van twee dagdelen per week, voor doelgroeppeuters aangevuld met twee extra dagdelen. Zo krijgen alle peuters de kans om zich optimaal te ontwikkelen. De kern van het basisaanbod ontwikkelingsrecht bestaat uit:

- een basisaanbod van twee dagdelen in een voorschoolse voorziening voor alle peuters van 2,5 tot en met 4 jaar met een aanvulling tot vier dagdelen voor doelgroeppeuters
 - een kwalitatief hoogwaardig aanbod gericht op ontwikkelingsstimulering (educatieve en pedagogische kwaliteit)
 - lokaal maatwerk afgestemd op de wensen en behoeften van peuters en hun ouders
- een nauwe samenwerking tussen de voorschoolse voorziening en het basisonderwijs zodat eendoorlopende leerlijn van 2,5 tot en met 12 jaar ontstaat
- de mogelijkheid voor ouders om aanvullende uren opvang af te nemen boven het basisaanbod
 - (dagarrangementen) met recht op kinderopvangtoeslag conform de wet kinderopvang

Hoewel nog zeker niet optimaal, zijn gemeenten van mening dat dit scenario een goede eerste stap is in de richting van die basisvoorziening. Als het gegeven de huidige financiële omstandigheden bij Rijk en gemeenten niet mogelijk blijkt de benodigde (extra) middelen voor een stapsgewijze invoering van de basisvoorziening bijeen te brengen, heeft een pas op de plaats de voorkeur boven invoering van het kabinetsvoorstel. Er ontstaat dan ruimte voor een breed maatschappelijk debat over de toekomst van de basisvoorziening voor 0 tot 12 jaar.

4 De rol van de gemeente

De huidige wettelijke kaders voorzien niet in instrumenten of sturingsmiddelen voor gemeenten om verdere integratie van voorzieningen voor jonge kinderen af te dwingen. Echter, uit de vele succesvolle praktijken in gemeenten blijkt dat toch veel bereikt wordt. De belangrijkste ingrediënten voor succes zijn een sterke visie, veel ambitie en een goed ingericht proces.

De toegevoegde waarde van de gemeente hangt af van de verantwoordelijkheids- en taakverdeling tussen lokale partners en gemeenten. In elke gemeente blijkt hoe dan ook een duidelijke regierol van de gemeente een toegevoegde waarde te hebben voor het werk van de lokale partners. Die regierol houdt in dat de gemeente de taak op zich neemt om:

- het proces te faciliteren: partijen om tafel te zetten en het overleg in stand te houden
- de partijen te binden op de inhoud: dus zorgen voor een gezamenlijk gedragen visie en gezamenlijke doelen

De mogelijke rollen van de gemeente

De gemeente kan verschillende rollen vervullen in een proces. In de meeste gevallen varieert de rol ook gedurende het proces. Zo kan de gemeente een sturende rol vervullen om het proces op te starten om vervolgens het initiatief over te dragen aan partijen in het veld.

Globaal zijn de volgende gemeentelijke rollen te onderscheiden:

- Sturend: gemeentelijke visie is leidend, zet eigen middelen doelgericht in en zoekt hier partners bij
- Regisserend: neemt het initiatief voor het proces, formuleert met de lokale partners een gezamenlijke visie en maakt afspraken over acties en verantwoordelijkheden
- Faciliterend: ondersteunt de lokale partijen vooral in het proces en soms ook in het beschikbaar stellen van bijvoorbeeld accommodaties
- Volgend: wacht initiatieven van het veld af en reageert vanuit eigen prioriteiten

“In mijn ideaalplaatje moeten we af van het begrip school” aldus Rene Peeters (wethouder in Almere). Kindcentra moeten het volgens hem worden, waarbinnen onderwijs en opvang écht samenwerken, en waarin kinderen alle kansen krijgen om zich te ontwikkelen. Om dat te bereiken stimuleert en faciliteert Peeters de benodigde processen en schroomt hij niet geldstromen te verleggen.¹

Het initiatief

Wie neemt het initiatief en bij wie past deze rol het beste? Wanneer er al initiatieven zijn kan de gemeente daarbij aansluiten. In de gemeente Middelburg dreigde de kinderopvang uit een wijk weg te trekken en was sprake van een teruglopend leerlingenaantal op de twee basisscholen. De ouders in de wijk luidden de alarmbel, wat de aanleiding voor de wethouder onderwijs was om met de schoolbesturen en de kinderopvang om tafel te gaan zitten. Gevolg, de drie partijen besloten een kindcentrum te gaan vormen, waarbij de betrokkenheid (en druk) van de ouders een drijvende kracht werd. Een andere mogelijkheid is dat een lokale partner het initiatief neemt en vraagt om gemeentelijke ondersteuning. Dit kan gaan om materiele steun maar ook immateriële steun, zoals het vervullen van het secretariaat, een regiefunctie of sturing op het geheel.

Onderstaand voorbeelden van een aantal kopgroepgemeenten:

In de gemeente Borger-Odoorn namen de school, de kinderopvang en de peuterspeelzaal in Odoorn samen het initiatief naar de gemeente te stappen met het plan om een integraal kindcentrum te ontwikkelen. Dit initiatief heeft zowel een ideologie als noodzakelijke reden, zoals krimp van de bevolking op het platteland. De gemeente heeft dit initiatief gefaciliteerd door het gebouw aan te passen en ondersteuning te verlenen in de planvorming. De weg naar het uiteindelijke kindcentrum heeft verschillende stevige discussies gehad over wettelijke beperkingen en de inzet van verschillende budget. Ook het verschil tussen een gesubsidieerde instelling en een commercieel bedrijf moest overbrugd worden. Maar ondertussen staat er een kindcentrum in Odoorn waar de kinderen van 0 t/m 12 jaar centraal staan. De school, de kinderopvang en de peuterspeelzaal gaan door met de ontwikkeling door verder in te zetten op de doorgaande ontwikkelingslijn en de integratie van de peutergroepen met de groepen 1 en 2 door; afstemming van leerprogramma's, teamvorming leidsters, pedagogisch medewerkers en leerkrachten, het regelen van de overdracht van kinderen en het gezamenlijk gebruik van ruimtes en materiaal. De volgende stap is met elkaar breder oriënteren naar een basisschool met een speelschool.

De gemeente(raad) van Zoetermeer nam het initiatief om kindcentra te gaan ontwikkelen door het bepalen van de “stip op de horizon”. Onderwijs en kinderopvang namen het stokje over. Over het doel en de meerwaarde van kindcentra bestond geen verschil van inzicht. Ook het feit dat er kindcentra in Zoetermeer gaan komen, is eigenlijk een gegeven. Maar het is een groeiproces dat tijd vraagt. Op dit moment is de gemeente met onderwijs en kinderopvang onderweg en worden stappen gezet in de goede richting.

In Maastricht heeft de gemeente het initiatief genomen om na een periode van koude sanering (in 15 jaar tijd 12 scholen en 11 peuterspeelzalen gesloten in vooral achterstandswijken) elkaar beconcurrerende schoolbesturen samen met peuterspeelzaalwerk en kinderopvang aan tafel te krijgen en een akkoord te sluiten over de planmatige herinrichting van de educatieve basisinfrastructuur. Aanleiding waren de nieuwe structuurvisie (positie maatschappelijk vastgoed) en de kantelingen in het sociale domein.

De gemeente Almere heeft in 2010 kindcentra als duidelijke visie neergezet en daar met alle betrokkenen intensief over gesproken. In het bijzonder met de kinderopvang die nauwelijks aan overlegtafels zat tot 2010. Duidelijke visie, maar ontwikkelingen van onderaf met als stimulans mogelijkheid tot facilitering, ondersteuning en zelfs investering vanuit gemeente. De harmonisatie zien we daarbij als “stapsteen” naar kindcentra. Het beeld van een kindcentrum als “tuin” waar anderen (zoals de zorgpartners) gebruik van kunnen maken afhankelijk van de omgeving, is behulpzaam geweest.

¹ Zie: Portretten van pioniers van “Andere Tijden in onderwijs en opvang”, 2012.

De partners in de Vensterscholen (schoolbesturen, kinderopvang en gemeente) in Groningen hebben de handen ineengeslagen om innovatief te gaan samenwerken. Het idee is dat de regie bij de primaire uitvoerder komt te liggen: de school. Voorheen lag deze regierol nog bij de gemeente. Om de kern van onderwijs en opvang heen staan andere ringen van steun, voorzieningen en activiteiten in de wijk en andere beleidsdoelstellingen. Daarvoor ligt de regie bij andere partijen zoals de gemeente. De verwachting is dat door wederzijdse afspraken en synergie een meer samenhangend en eigentijds pakket van diensten ontstaat dat alle partijen beter helpt hun doelstellingen te realiseren. Op 9 oktober 2013 hebben de partners in de Vensterscholen een intentieverklaring getekend voor deze nieuwe impuls voor de Vensterscholen. De schoolbesturen zijn bereid het gemeentelijk budget voor de Vensterscholen te verdubbelen. Een groot deel van het budget is gereserveerd voor innovatie, omdat de partners veel waarde hechten aan nieuwe ideeën die leiden tot verbeteringen in de dagelijkse educatie en zorg voor kinderen. In een gezamenlijke notitie zijn afspraken geformuleerd die als kader dienen voor nieuwe initiatieven.

De gemeente Den Haag streeft naar integrale voorzieningen voor 0 tot 12 jarigen. De gemeente spreekt van een brede buurtschool 0 tot 12 jaar als onderwijs, opvang en buitenschoolse activiteiten in samenhang wordt aangeboden en gewerkt wordt vanuit één gezamenlijke pedagogische en educatieve visie. In een brede buurtschool 0 tot 12 zitten de verschillende voorzieningen onder één dak of in elkaars nabijheid, waar mogelijk onder één leiding.

Den Haag borduurt voort op alles dat al met het brede buurtschoolbeleid is bereikt en vindt maatwerk een belangrijk uitgangspunt. Er zijn verschillende manieren mogelijk om tot een brede buurtschool 0-12 te komen. De gemeente ondersteunt momenteel acht koploperlocaties in deze ontwikkeling, zodat ze tijdelijk specifieke begeleiding of projectleiding kunnen bekostigen. Kennisdeling tijdens het proces is belangrijk, zowel onderling als stedelijk. De partijen moeten vaak dezelfde hindernissen overwinnen. Niet iedereen hoeft het wiel uit te vinden. De gemeente faciliteert hierbij.

Het uitgangspunt in Dordrecht is dat bij voorkeur alle voorzieningen 0–12 jaar onder één dak worden ondergebracht (doorgaande lijn). De gemeente faciliteert en verbindt vanuit haar verantwoordelijkheid voor onderwijshuisvesting wanneer partners dit gezamenlijk willen realiseren. In het ideaalbeeld is er sprake van: één plek, team, aanpak, beleid, organisatie voor de brede ontwikkeling van alle kinderen. Desondanks is er geen sprake van een blauwdruk, maar van maatwerk en diversiteit. De doorgaande lijn kan immers ook in een netwerkorganisatie worden vormgegeven. De grote diversiteit aan partners in Dordrecht leidt tot complexiteit. Dit vraagt een zorgvuldige afweging tussen beleid en belangen van partners en het zoeken naar de juiste rolneming door gemeente en partners.

Rol van de gemeente Leeuwarden: visie ontwikkelen, faciliteren, aanjagen, adviseren. De gemeente voert 'zachte' regie. Zij nodigt schoolbesturen uit om met een plan te komen voor de realisatie van Kindcentra. Om dit te ondersteunen, organiseert de gemeente bijvoorbeeld Masterclasses voor bestuurders van scholen en kinderopvangorganisaties, waarin zij zich kunnen voorbereiden op alles wat er nodig is om een kindcentrum te realiseren. Ook is er een speciale 'aanjager' aangesteld die de scholen en partnerorganisaties adviseert en ondersteunt in visieontwikkeling en uitvoering.

Na jaren consequent inhoudelijk beleid te voeren op de Brede Schoolaanpak in Hengelo, is in 2013 de stap gezet naar de vorming van kindcentra. De gemeente ziet een grote kans in de toenemende wens vanuit het onderwijs een betere aansluiting te krijgen met de voorschoolse periode. Zowel voor Opbrengstgericht Onderwijs als voor Passend Onderwijs wordt door het onderwijs met veel meer belangstelling naar de periode voor kinderen tot vier jaar gekeken.

De voorschoolse partners en het onderwijs geven aan minder vrijblijvend te willen samenwerken. En belangrijk is ook dat het IKC geen extra agenda is, naast een eigen andere agenda. In Hengelo wordt de komende jaren de focus gelegd op 2-6 jarigen en bestaat het voornemen gefaseerd alle basisscholen, peuterspeelzalen en zo veel mogelijk kinderopvangorganisaties te laten aansluiten. Spannend is de trek-ersrol van het onderwijs. Alle betrokkenen zien deze als de meest logische, maar het vertrouwen in het onderwijs in deze rol moet nog groeien.

De aanpak in de gemeente Harlingen wordt gekenmerkt doordat alle bij de jeugd betrokken partijen over de vorming van kindcentra hebben meegedacht. Op 1 september 2013 zijn alle basisscholen in Harlingen omgevormd naar kindcentra en is een gratis voorschool voor alle kinderen van 2-4 jaar tot stand gekomen. Alle basisscholen huisvesten nu kinderen van 0-4 jaar (gefaciliteerd door de gemeente) en de schoolbesturen zetten één pedagogische lijn uit. Subsidiestromen zijn van VVE-peuterspeelzalen naar deze besturen verlegd. De zorgstructuur voor jeugd en gezin sluit op de kindcentra' aan. Het ambulante team voor jeugd en gezin is wekelijks in de kindcentra (en de VO-scholen) te vinden, en is via de coördinator verbonden met het stadsteam.

Belangrijkste succesfactor bij de ontwikkeling was de combinatie van de realisatie van ernstige ontwikkelingsachterstanden bij de Harlinger jeugd (GGD-rapport dat de gemeenteraad overtuigde) gekoppeld aan het schouder aan schouder opereren van bij de jeugd betrokken partijen (vooral basisscholen, voortgezet onderwijs, expertisecentra, GGD, peuterspeelzaalwerk, kinderopvang) bij de gewenste ontwikkeling naar een IKC. Uiteraard speelt ook de inzet van de wethouder een rol.

Belangrijkste knelpunt is het geld: zowel voor aanpassing van gebouwen als de financiering van de voorschool zijn grote bedragen vereist en dat is in de huidige tijd niet eenvoudig. Daarnaast zijn er praktische knelpunten rond de bestaande wet- en regelgeving.

5 Stappenplan kindcentra, van vraag naar implementatie

Als de gemeente op eigen initiatief of op initiatief van lokale partners of ouders aan de slag wil met het ontwikkelen van beleid voor kindcentra, is het belangrijk om eerst een stappenplan te maken van het beleidsproces. In dit hoofdstuk geven wij hier een schets van. De schets is een ideaalplaatje van een stappenplan. In de praktijk blijkt dat het beleidsproces vaak schoksgewijs plaatsvindt en dat het beleidsplan van de gemeente niet altijd voorafgaande aan de uitvoering plaatsvindt.

Stap 1. Welke vraag is er of welk probleem willen we oplossen?

Eerder is een aantal systematische problemen besproken die gemeenten aangrijpen om kindcentra te ontwikkelen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de geringe aansluiting van de voorzieningen op de wensen en behoeften van werkende ouders, het gebrek aan mogelijkheden om de doorlopende ontwikkeling en doorlopende leerlijn voor kinderen te stimuleren, bevolkingskrimp met als gevolg dalende leerlingenaantallen op basisscholen, en afname van het gebruik van de kinderopvang. Daarbij neemt het samenspel van partijen uit het veld, ouders en hun kinderen, en de gemeente in iedere gemeente een andere vorm aan. Of de gemeente nu zelf initiatiefnemer is of niet, de kopgroepwethouders betogen dat gemeenten altijd eerst goed moeten nagaan welke situatie in hun gemeente om een oplossing vraagt. Het is een complexe materie, waarbij de oorspronkelijke vraag snel uit het oog verloren kan worden. Vooraf dient daarom eerst de vraag gesteld te worden: welk probleem willen we oplossen met de kindcentra? Voor welke doelgroep? Wie vraagt er om en wie heeft er baat bij?

Om een antwoord op die vraag te krijgen is het raadzaam om gesprekken te voeren met bijvoorbeeld het consultatiebureau of het CJG, de peuterspeelzalen en de kinderopvang, de basisscholen, maar ook met (vertegenwoordigers) van ouders. Aanvullend kan ook met maatschappelijk werk, opvoedondersteuningspunten, de politie, Bureau Halt e.d. worden gesproken. Vraag welke knelpunten zij ervaren met kinderen in de huidige situatie en welke mogelijke oplossingen zij hiervoor zien. In veel gemeenten is een structureel overleg met de lokale partners in LEA-verband (Lokaal Educatieve Agenda). Dit

overleg is dan de plek om de vraag in kaart te brengen.

Ten slotte moet gekeken worden naar aangrenzende gemeentelijke beleidsterreinen. Heeft de gemeente beleidsdoelen geformuleerd voor de jeugd van 0 – 12 jaar, bijvoorbeeld op het zorgterrein en passend onderwijs, jeugd- en veiligheid, onderwijshuisvesting of integraal accommodatiebeleid, maar ook wellicht ruimtelijke ordening?

Voorbeeld: Jan Schaalje (wethouder gemeente Sluis): "Idealiter zou het IKC als plein met verschillende gebouwen eromheen vormgegeven moeten worden. Er zou tijd en ruimte moeten zijn voor kinderen om in een speeltuin te kunnen spelen zonder voortdurend toezicht. Verschillende ruimtes zijn nodig om dingen te kunnen leren."

Stap 2. Analyse van de vraag, de doelgroep en het lokale aanbod

Als uit de signalen is gebleken dat behoefte is aan inzet van de gemeente, is de vervolgvraag hoe die inzet er vervolgens uit moet zien: waar worden de ouders en kinderen in mijn gemeente door geholpen? Onderstaand is een aantal vragen en mogelijke bronnen aangegeven die gemeenten van pas kunnen komen bij het opstellen van een probleemanalyse. In veel gemeenten is al veel informatie in kaart gebracht en kan daar voor de kindcentra gebruik van worden gemaakt.

Demografische gegevens

Waar wonen nu de meeste kinderen, is dat in de toekomst ook zo? Hoe is de bevolking opgebouwd: is er sprake van krimp of komen er juist jonge gezinnen bij? Zijn er veel werkende ouders of juist veel werklozen? Hoe veel kinderen in mijn gemeente hebben een leerachterstand? Op welke scholen zitten zij en waar wonen zij? Hoe is nu de verdeling tussen kinderen in de kinderopvang en peuterspeelzalen? Waar kunnen we in de toekomst een tekort aan voorzieningen aantreffen?

Voorbeeld: In Maastricht is ten gevolge van de ontgroening een overcapaciteit aan educatieve voorzieningen ontstaan. Daar komt de vraaguitval in de kinderopvang nog eens overheen. Het concept kindcentrum kan de carrier zijn om, op basis van goede prognosecijfers en cijfers over migratie tussen de buurten, tot herschikking en spreiding van voorzieningen in de stad te komen. Daarbij kan de groeiende tweedeling tussen middenklassescholen en scholen in achterstandswijken worden aangepakt, door te streven naar kindcentra met heterogenere schoolpopulaties van voldoende omvang, die ook de toekomstige zorgtaken binnen passend onderwijs aankunnen.

Onderwijsgegevens

Hoeveel doelgroepkinderen voor- en vroegschoolse educatie zijn er in de gemeente? Hoeveel kinderen zijn voortijdig schoolverlaters? Hoe zijn de CITO-scores in de gemeente in vergelijking met de rest van Nederland? Hoeveel kinderen hebben passend onderwijs nodig?

Zorggegevens

Hoeveel kinderen ontvangen op dit moment zorg en om wat voor zorg gaat het? Hoe ziet de sociale kaart eruit? Welke organisaties zijn actief?

Gemeentelijke gegevens

Bestaat er al een goede sociale kaart? Welke aanbieders zitten er in de gemeente en werken zij al wijkgericht? Op welke wijze is er contact tussen aanbieders en de gemeente?

Mogelijke bronnen

- Gemeentelijke databases
- Enquêtes en interviews
- Nationale ouder monitor

- GGD-monitor
- VVE-monitor

Tot slot moet in beeld gebracht worden welke gemeentelijke middelen beschikbaar zijn en worden ingezet voor peuterspeelzalen, VVE, naschoolse activiteiten, onderwijs- en welzijnsaccommodaties e.d. Voor het complete plaatje is het goed om ook de middelen die de lokale partijen inzetten mee te nemen in het overzicht.

Idealiter moet ook een krachtenveldanalyse gemaakt worden. Hierin worden alle betrokken partijen beschreven en hun belangen op de korte/longe termijn. Ook beschrijft men de dynamiek tussen de verschillende partijen.

Als de inventarisatie van relevante informatie en eventueel de krachtenveldanalyse gereed is, kunnen conclusies worden getrokken. Het advies is om dit ook weer in overleg met de lokale (LEA-) partners te doen.

Stap 3. Beleidsbepaling: stip op de horizon

De vraagbepaling is helder en de analyse van vraag en aanbod is in kaart gebracht. Dan is de volgende stap: waar willen we naartoe, hoe zien we de oplossing?. Tijd dus om een visie te bepalen. Een visie is er niet zomaar. De "stip op de horizon" bepalen is misschien wel een van de lastigste klussen. Ook hier is het weer goed om die visie samen met de lokale partners te ontwikkelen. Welke partijen in dit proces participeren, verschilt per gemeente. De aanpak in de gemeente Harlingen wordt bijvoorbeeld gekenmerkt door het feit dat alle bij de jeugd betrokken partijen hebben meegedacht bij de vorming van kindcentra. Hierdoor is vanaf het begin sprake van een gezamenlijk proces en gedeelde uitgangspunten.

Voor de visievorming kun je allerlei methoden gebruiken, bijvoorbeeld brainstormsessies organiseren of inspraakavonden voor ouders en wijkbewoners. Het is goed om dan na te denken over de vraag: wat willen we met onze inspanningen voor de jeugd bereiken, op de korte termijn, maar wellicht ook op de lange termijn? En kan een kindcentrum daar een bijdrage aan leveren? Bij het bepalen van een visie op kindcentra wordt daarom ook gekeken naar het bestaande gemeentelijke beleidskader voor integraal jeugdbeleid.

Stap 4. Beleidsdoelen, hoe bereiken we de stip op de horizon?

Nadat er een gezamenlijke visie is bepaald, is de volgende stap te bedenken wat er gedaan moet worden om de stip op de horizon te bereiken.

In de eerste plaats moeten operationele doelen worden bepaald. Doelen kunnen bijvoorbeeld betrekking hebben op:

- Kinderen, bijvoorbeeld preventie van zorgproblemen, het wegwerken van (risico's op) onderwijsachterstanden, het stimuleren van talenten.
- Ouders, bijvoorbeeld het regelen van sluitende dagarrangementen, serviceverlening voor het ontlasten van werkende ouders, ouderbetrokkenheid stimuleren etc.
- Accommodaties: het in stand houden van voorzieningen voor kinderen in de wijk, het integreren van accommodaties, het combineren van kindcentrum en wijkvoorzieningen.

Vervolgens worden activiteiten beschreven om de doelen te bereiken en worden indicatoren bepaald om de doelen te kunnen monitoren. Bij de activiteiten wordt afgesproken wie verantwoordelijk is voor de uitvoering en met welke middelen de activiteiten worden uitgevoerd.

Tot slot is het tijd voor het formaliseren van het plan en van de afspraken. Het beleids- en uitvoeringsplan wordt aan de gemeenteraad voor vaststelling aangeboden. Uiteraard is het belangrijk de ge-

meenteraad voortdurend te betrekken bij de tussenstappen en tussentijds het advies van de gemeentelijke vakcommissie te vragen.

De afspraken met de lokale partners kunnen vastgelegd worden in bijvoorbeeld een convenant of bestuursafspraken.

De afspraken met de lokale partners kunnen vastgelegd worden in bijvoorbeeld een convenant of bestuursafspraken.

Stap 5. Implementatie

Nadat de visie, doelen en activiteiten zijn bepaald kan worden gestart met de implementatie van het beleid. Afhankelijk van de mate van urgentie en de lokale mogelijkheden, inclusief de beschikbare budgetten, moet hiervoor een tijdpad worden uitgezet. De lokale partners kunnen nu aan de slag met het in gang zetten van de daadwerkelijke vormgeving van het kindcentrum.

Belangrijk is dat de gemeente het proces van uitvoering blijft volgen, bijvoorbeeld door een begeleidingscommissie in te stellen. Soms kan het goed zijn om een procesbegeleider in te zetten.

Stap 6. Monitoren en evalueren

In stap 4 is geschreven dat indicatoren voor het monitoren van de uitvoering van de beleidsdoelen worden bepaald. Het monitoren levert de gemeente en partners een beeld op van de effectiviteit van de ontwikkelde activiteiten. De uitkomsten van de monitoring kunnen aanleiding geven om activiteiten of soms ook beleidsdoelen bij te stellen. Het gaat er immers om dat de activiteiten bijdragen aan het realiseren van de vastgestelde visie. Ook dit onderdeel van het proces moet weer in overleg met de lokale partners plaatsvinden.

Bijlage 1: Voorbeelden

Almere: sterk sturende gemeente

Op 20 december 2012 heeft de gemeenteraad van Almere besloten tot harmonisatie van de voor- schoolse voorzieningen in Almere. Met harmonisatie wordt bedoeld dat de verschillen die op dit mo- ment bestaan tussen kinderopvang en peuterspeelzaalwerk gelijk worden getrokken. Met ingang van 1 januari 2014 wordt het peuterspeelzaalwerk overgenomen door de kinderopvang: de kinderopvang wordt verantwoordelijk voor de gehele voorschoolse periode (opvang, peuterspeelzaalwerk, voor- schoolse educatie). De harmonisatie is een belangrijke bijdrage aan de vorming van kindcentra. Het ge- kozen scenario is ontwikkeld van onderop en kan rekenen op de steun van alle betrokken organisaties: kinderopvang, peuterwerk en onderwijs. De belangrijkste voorwaarde voor een succesvolle operatie is daarmee aanwezig. Op dit moment zit Almere in de fase van selectie van de kinderopvangorganisaties aan wie zij dit werk toe willen en kunnen vertrouwen. Hierbij gelden hoge kwaliteitseisen. Het huidige uitvoerend personeel wordt door deze organisaties overgenomen. De gemeente koopt vanaf 2014 peuterplaatsen in bij kinderopvangorganisaties. De te selecteren kinderopvangorganisaties moeten een aantoonbare samenwerking met één of meer basisscholen hebben en deelnemen in een zorgnet- werk. Bij de selectie van de kinderopvangorganisaties zijn de Almeerse schoolbesturen en de huidige uitvoerder van het peuterspeelzaalwerk, welzijnsstichting De Schoor, nauw betrokken.

In onze ogen is de harmonisatie bouwsteen voor de uiteindelijke ontwikkeling van Kindcentra. Be- treffende kinderopvang en basisscholen werken nauw samen om vervolgens tot een steeds sterkere vervlechting van organisatie, maar vooral visie, inhoud en aanpak te komen. Ook de zorgstructuur voor jonge kinderen en gezinnen haakt hier bij aan. De VVE-middelen worden ingezet om de uitvoering van VVE te financieren en de kwaliteit van de uitvoering te vergroten, zowel bij de “overnemers” van het peuterspeelzaalwerk als bij een aantal later dit jaar te selecteren kinderopvangorganisaties die aan dezelfde kwaliteitseisen kunnen voldoen. Op deze manier zullen onze partners, ondersteund door de gemeente, door de gehele stad in vrijwel elke wijk één of twee kindcentra tot stand kunnen brengen. De precieze invulling van elk van deze samenwerkingsverbanden is aan de partners zelf, gebaseerd op de lokale situatie en behoeften.

Middelburg: stimulerende gemeente als aanjager

In een van de wijken van Middelburg werken op dit moment een openbare school, een christelijke school en een kinderopvangorganisatie samen om een kindcentrum te realiseren. De scholen worden te klein om zelfstandig te blijven bestaan. Daarom zijn gesprekken gestart over een eventuele samenvoeging waarbij men ook gelijk de kindcentraontwikkeling wilde meenemen. Dit idee werd door de ouders met gejuich ontvangen. Het heeft wel wat tijd gekost om bestuurders van de scholen mee te krijgen. Ze wilden wel mee in het kindcentraconcept, maar niet onder één hoofdvestiging vallen. Belangrijke kracht in het proces waren de ouders. Zij stonden en staan positief tegenover het kindcentrumconcept en zijn zeer betrokken bij de ontwikkeling. Het is goed om te merken dat ouders het zo goed ontvangen, zij zijn zeer betrokken bij het proces. Dit komt onder andere doordat het gaat over alle kinderen van 0 tot 12 jaar en omdat zij betrokken worden bij het nadenken over de visie en wat het in de praktijk betekent. Een belangrijke drijfveer is daarnaast dat de scholen, als er niets gebeurt, dreigen te moeten sluiten. De situatie vraagt om verandering dus waarop waarom dan niet gelijk doorpakken? Het bijzondere van deze wijk is dat bewoners zelf actief aan de slag gaan met hun wensen.

Ook is er in Middelburg een algemene basisschool en een vrije school die de overstap tot kindcentrum willen maken. Zij doen dit vooral op eigen kracht. De gemeente stimuleert dat scholen aan de slag gaan met het ontwikkelen van een kindcentrum vooral door partijen bij elkaar te brengen, projectleiding te subsidiëren en door mee te denken over de huisvesting. Wanneer een school om huisvesting vraagt, zullen zij ook moeten nadenken over hoe zij sluitende arrangementen willen aanbieden in het nieuwe gebouw. Desondanks is onderwijshuisvesting geen sturingsmiddel. De gemeente wil zelf de functie van aanjager vervullen. Daarom hebben zij zelf een procesbegeleider aangesteld. Met een gemeentelijke visie en voortrekkersrol komt er meer van de grond. De kinderopvangpartners zijn heel enthousiast en doen heel graag mee. Dit heeft zeker een positief effect gehad op de creëren van een gezamenlijk gedragen visie.

Eindhoven: lokaal maatwerk in samenwerking met aanbieders

SPIL is een publiek-private partnership tussen basisonderwijs, kinderopvang/peuterspeelzaalwerk ten behoeve van een doorgaande ontwikkelingslijn. In 2000 nam de gemeente Eindhoven het besluit om in alle wijken Spilcentra te ontwikkelen voor kinderen van 0 tot 12 jaar. In de Spilcentra staan de kinderen centraal: de centra zijn opgericht om ieder kind optimale ontwikkelingskansen te bieden. SPIL staat voor Spelen, Integreren en Leren. De Spilcentra gaan uit van een gezamenlijke pedagogische visie, vastgelegd in een pedagogisch raamplan. Alle voorzieningen die een rol spelen in de ontwikkeling en opvoeding van kinderen worden zo veel mogelijk in één gebouw samengebracht. Het peuterwerk en het basisonderwijs vormen de basis van het spilcentrum. Deze voorzieningen worden aangevuld afhankelijk van de behoefte van de wijk. Het afgelopen jaar is het personeel van 48 peuterspeelzalen in dienst getreden bij 9 kinderopvangorganisaties. In 2010 zijn de VVE-ambities toegevoegd. In 2013 wil Eindhoven 95% van alle kinderen voorzien van een VVE-voorziening. De gemeente compenseert de VVE-kosten voor alle kinderen. In totaal zijn bijna 50 spilcentra gerealiseerd, waarvan 20 locaties bestaan uit gezamenlijke huisvesting. Als uitgangspunt hanteert Eindhoven dat VVE/SPIL beschikbaar is voor alle peuters van 2,5 tot 4 jaar, gedurende 5,5 uur per week. De toeleiding verloopt via het consultatiebureau. Een van de belangrijkste succesfactoren is dat de verschillende partijen elkaar iets gunnen: er is sprake van een 'gegunde doorzettingsmacht'. Tevens is een gemeenteraad met ambitie ontbeerlijk. De SPILcentra werken vanuit het principe 'geld volgt kind'. De ouders krijgen een financiële tegemoetkoming en niet de uitvoerende kinderopvangondernemer. Door ouders te financieren en hen vervolgens vrij te laten in hun keuze, ontstaat marktwerking en wordt ongeoorloofde staatssteun voorkomen.

Succesfactoren

- Gemeente met ambitie
- Spil coördinatie centraal en op locatie
- Kinderopvangorganisaties zijn georganiseerd in een platform
- De SPILpil-partners zijn ook LEA-partners
- Kinderopvang investeert zelf in VVE
- Extra middelen VVE voor de grote steden

Leeuwarden: geïntegreerde aanpak

In Leeuwarden gaat dit jaar het vijfde kindcentrum open. De succesvolle ontwikkeling en uitvoering van kindcentra in Leeuwarden berust op drie pijlers: gemeentelijk beleid, samenwerking tussen alle betrokkenen en financiële faciliteiten.

Het gemeentelijk beleid voor kindcentra is vastgelegd in de kadernotities: harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzalen, brede scholen, onderwijshuisvesting en Cultuur en Sport. De harmonisatie kinderopvang heeft als doel de ontwikkelingskansen van kinderen van 0- 4 jaar te vergroten door alle peuterspeelzalen onder te brengen in de kinderopvang, ook qua wetgeving. In Leeuwarden hebben alle peuters in de leeftijd van 2.5- 4 jaar recht op opvang van minimaal twee dagdelen van 3,5 uur, 40 weken per jaar. Alle pedagogisch medewerkers zijn geschoold in het VVE-programma Uk en Puk waardoor alle kinderen profiteren van het programma.

Wat betreft onderwijshuisvesting zijn schoolbesturen zelf aan zet: zij maken een toekomstplan inclusief spreiding en planning voor kindcentra, samen met de partners die zij daarbij willen betrekken. De samenwerking krijgt vorm en inhoud door zachte regie en veel eigen verantwoordelijkheid, en vanuit de gezamenlijke visie om kinderen de beste ontwikkelingskansen te bieden. Ieder heeft daar een eigen rol in. Zo bestaat de rol van de gemeente uit het ontwikkelen van visie, faciliteren, aanjagen, adviseren en integraal beleid. En de rol van de scholen uit visieontwikkeling, organisatie en realisatie en eindverantwoordelijkheid. De kinderopvang is verantwoordelijk voor organisatie, borging van kwaliteit en afstemming doorgaande lijn. Gezamenlijk overleg vindt onder meer plaats in de maandelijkse LEJA (Leeuwarder Educatieve en Jeugdagenda).

De gemeente stimuleert de totstandkoming van kindcentra via structurele en incidentele middelen voor kinderopvang, onderwijs, sport, cultuur, welzijn en zorg. Het gaat om geoormerkt geld en voor 25% om eigen gemeentelijke middelen. Kern bij de inzet van middelen is: eigen bijdrage organisaties, inkomensafhankelijke ouderbijdrage in de kinderopvang, creatief zoeken naar oplossingen en bundelen en gericht inzetten van middelen.

In Almere en Den Helder is geëxperimenteerd met de Alert4You methode (methodiek waarbij extra opvoedexpertise (jeugdzorg) in de reguliere voorziening wordt gebracht). Over de relatie met het onderwijs zegt onderzoeker Paul Nota: "Bij implementatie van Alert4You in het basisonderwijs ligt de regie bij het onderwijs. Zij hebben er tegenwoordig een enorm belang bij om de zorgtaak beter uit te voeren gezien de invoering van Passend Onderwijs. De regie ligt bij de school en het etiket "zorg" wordt vermeden. De uit onderzoek gebleken werkzame factoren zijn met name: 1. het positieve effect op ouders, en 2. de vanzelfsprekendheid bij alle betrokkenen dat kinderopvang, onderwijs en zorg goed op elkaar moeten aansluiten.

In Langedijk is het van groot belang geweest aan te sluiten bij de vragen van ouders. Daartoe hebben zij een digitaal ouderpanel opgericht waarop 300 reacties zijn gegeven. De verkregen informatie wordt eveneens ingezet bij beleidsvorming als het gaat om de transitie van de jeugdzorg. In de praktijk is het CJG niet altijd bij de uitvoering betrokken. Wel hebben zij een belangrijke rol bij de coördinatie en het verspreiden van informatie. De sleutel tot goede samenwerking is de onderlinge bekendheid (iedereen kent elkaar bij naam), vertrouwen in elkaar, het weten wat de ander doet. De volgende stap is het plaatsen van een CJG-coördinator in de scholen. De kracht van het CJG-team zit niet in de fysieke locatie maar in de mensen: zij verspreiden zich over de gemeente en de scholen.

Naar een keurmerk 'Kindcentra 0-13 Enschede': In de Jeugdvisie is aangegeven dat ouders het moeilijk vinden om een keuze voor de juiste school te maken. Die keuze wordt voor veel ouders bij de invoering van kindcentra naar voren gehaald. Het is immers de bedoeling dat veel kinderen na de voorschoolse voorziening in een kindcentrum zonder hindernissen doorstromen naar (één van de) aan het kindcentrum verbonden scho(o)l(en) voor primair onderwijs. Een keurmerk kan helpen bij het maken van een wel overwegende keuze. Met zo'n keurmerk ontstaat transparantie over het (pedagogisch) aanbod, de kwaliteit, de doorlopende leerlijn en dergelijke. Het keurmerk maakt duidelijk in hoeverre Kindcentra aan de eisen voldoen en op welke punten nog verbetering nodig is. De ontwikkeling van dit keurmerk gebeurt in nauwe samenwerking met alle partners in de ontwikkeling van de kindcentra en is voor 1 april 2013 afgerond. De schoolbesturen hebben in de procedure om tot een partnerkeuze te komen, aangegeven het voldoen aan dit keurmerk als criterium te hanteren.

In Zaanstad zijn voorafgaand aan de daadwerkelijke harmonisatie van voorschoolse voorzieningen 9 pilots gestart met 24 partners (peuterspeelzaalwerk, kinderopvang en onderwijs). Zij ontvingen op basis van een gezamenlijk plan een stimuleringssubsidie voor het opstarten en ontwikkelen van een gecombineerde voorziening die aansluit bij het onderwijs (het organiseren van een doorlopende ontwikkelingslijn). De deelnemers zijn verenigd in de Kopgroep Harmonisatie waarin initiatieven worden gepresenteerd en de voortgang wordt gedeeld. Het doel is om elkaar en anderen in het veld te inspireren om uiteindelijk te komen tot verschillende kindcentra in Zaanstad. De pilot loopt tot 1 april 2014.

In de gemeente Assen wordt de term Integraal Kindcentrum niet gehanteerd, aangezien het in de communicatie lastig is om aan te geven wat precies het verschil is met de bestaande brede scholen. Het gaat erom dat alle organisaties die een rol spelen in onderwijs, opvoeding en zorg op een vloeiende manier samenwerken. De gemeente gebruikt de langetermijn doelstellingen om verder te komen in de samenwerking. Op deze manier wordt geprobeerd de inhoud centraal te stellen - vorm volgt inhoud - en met elkaar in gesprek te blijven. De gemeente hanteert een minder sturende en uitvoerende rol dan voorheen. De verantwoordelijkheid wordt teruggelegd bij de partijen die in dit proces een rol spelen. Het is van belang professionals de ruimte te geven die ze nodig hebben en de specialistische kennis dichtbij jongeren te organiseren. De gemeente Assen heeft hierin een ondersteunende rol en geeft de belangrijkste partijen (onderwijs, opvang en peuterspeelzaalwerk) de ruimte om te experimenteren.

"Het gaat om de ontwikkeling van het kind". De wethouder van Nijmegen, Henk Beerten, is daarom voortdurend op zoek naar manieren om die ontwikkeling te (blijven) stimuleren. "Als het Integraal Kindcentrum, met een sluitend aanbod van zorg, opvang en onderwijs de kansen van kinderen optimaal kan ondersteunen, is dit de juiste weg. Het moet echter geen blauwdruk worden". Afhankelijk van de mogelijkheden per wijk, locatie en behoefte zoekt de wethouder naar een passende oplossing. Dit pleit dus per definitie voor diversiteit. Er zijn verschillende uitgangssituaties: sommige voorschoolse voorzieningen zijn in hetzelfde gebouw of dicht bij een school gehuisvest, andere voorschoolse voorzieningen niet. Deze diversiteit in aanbod is belangrijk en wil gemeente Nijmegen behouden om ouders keuzevrijheid te kunnen bieden.

In Eersel was het een voordeel dat er allerlei beleidsveranderingen tegelijkertijd ingezet werden.

“Alle plannen en veranderingen naast elkaar maakten dat we (de gemeente) een goede uitgangspositie hadden voor het ontwerpen en inzetten op integraal beleid. Het was in die zin erg prettig dat net al die veranderingen plaatsvonden. Er lagen vragen, zoals nieuwe gemeenschapshuizen, hoe het jeugdbeleid vormt te geven in de kleine kernen. Het is in het belang van de leefbaarheid als kinderen in hun eigen kern naar school kunnen en ook daarna daar kunnen blijven. Alle onderwijs en opvangorganisaties zagen in dat het meerwaarde heeft om samen te werken en stonden hier positief tegenover.”

“Ik heb dan misschien geen visie, maar er zijn wel heel veel kindplaatsen gerealiseerd” pareerde de Delftse wethouder Jan Torenstra jaren geleden kritiek vanuit de Delftse gemeenteraad. Deze uitspraak weerspiegelt dat er weliswaar geen dikke beleidsnota's over kinderopvang en kindcentra liggen, maar dat er op een organische manier veel is bereikt. Vvoorschool)peutercentra en/of buitenschoolse opvang en/of kinderopvang, peuteropvang en onderwijs werken samen aan de doorgaande leerlijn en gedeelde pedagogische uitgangspunten. De kwaliteitseisen van de peuteropvang zijn gelijk aan die van de kinderopvang. Ouders betalen voor peuteropvang hetzelfde als voor de kinderopvang. Werkende ouders kunnen ook voor het gebruik van peuteropvang toeslag van de Belastingdienst ontvangen. Wethouder de Prez heeft onlangs in 2 pilots (voor scholen en verschillende kinderopvangorganisaties) professionele externe ondersteuning aangeboden 'om kindcentra te realiseren. Alle partners wilden dat. Alle lagen van de organisaties zijn betrokken (bestuurders, management, leerkrachten en pedagogisch medewerkers). Rond de zomer moet er een soort “routekaart” liggen waar andere (Delftse) scholen en kinderopvangorganisaties hun voordeel mee kunnen doen.

Wethouder Jacob Bruintjes van de gemeente Borger-Odoorn stelt op basis van ervaringen in Odoorn met voorzieningen in dunbevolkte gebieden: “Op het platteland heb je school, peuterspeelzaal en kinderopvang samen of je hebt ze niet.”

Bijlage 2: Gemeentelijke toolkit kindcentra

Op meerdere plekken in Nederland wordt er gewerkt aan de realisatie van Integrale Kindcentra. De kopgroep “Wethouders voor kindcentra” loopt hierin voorop. Om alle pleitbezorgers van kindcentra te ondersteunen heeft de kopgroep een toolkit samengesteld uit een aantal documenten die direct de kern van IKC weergeven. De toolkit is bedoeld voor alle geïnteresseerden in IKC, met de bijgevoegde documenten kunnen zij direct alle benodigde informatie vinden en deze ook gebruiken om ook anderen te overtuigen van de waarde integrale voorzieningen voor kinderen.

De toolkit bestaat uit:

1. PowerPoint presentatie met daarin beschreven de belangrijkste principes van een IKC en de meerwaarde die een IKC oplevert voor alle betrokken partijen. Op de tweede dia vindt u de link naar de IKC film, waarin ervaringsdeskundigen vertellen over hun ervaringen.
2. IKC placemat: handzame placemat die in één opslag duidelijk maakt hoe de visie er uit ziet en hoe dat kan worden omgezet in beleid.
3. De “IKC-Toren”, illustratie van alle kenmerken van een IKC.
4. “Wij maken werk van Kindcentra: portretten van pioniers” een uitgave van Andere Tijden beschrijft hoe voorlopers al begonnen zijn met integrale voorzieningen. Deze publicatie kunt u vinden via de volgende link: <http://www.slideshare.net/AndereTijden/wij-maken-werk-van-kindcentra>.

Wij hopen dat deze toolkit zijn weg vindt naar alle gemeentelijke medewerkers die werk willen maken van integrale kindcentra!

Visie

WETHOUDERS VOOR KINDCENTRA

een initiatief van Andere Tijden in onderwijs en opvang & VNC

Beleid

I. Aanloop

- Advies Commissie Dagarrangementen (2003)
- Operatie Jong: Koersen op het Kind (2006)
- M. Hamer: Initiatiefwet Kinderopvang en Ontwikkelingsstimulering (2006)
- Motie van Aartsen/Bos (2007)
- S. Dijkstra: Nieuwe Tijden in Onderwijs en Opvang (2009)
- VNG/G32 Petite Harmonisatie Voorschoolse Voorzieningen (2009)
- Taskforce Kinderopvang (2010); Dutch Design
- Wet OKE (2010)

II. Vervolg

- Onderschriften meerwaarde van IKC voor alle kinderen 0 - 12 jaar (en hun ouders)
- Opnemen IKC in vertelingsprogramma's
- Komende 4 jaar substantiële voorrang boeken met het realiseren van samenhang tussen voorzieningen voor kinderen van 0 - 12 jaar
- Gefaseerde aanpak beginnend met toestaan van lokale experimenteerruimte en versterken van veldinitiatieven
- Een stip op de horizon zetten - basisvoorziening voor kinderen van 0 - 12 jaar

III. Voorwaarden

- Ontwikkelen van richtinggevend kader voor IKC voorziening: landelijk & lokaal
- Anticiperen op maatschappelijke behoeften
- Sluiten van pedagogische partnerschap tussen ouders, school en opvang voor optimale ontwikkelingskansen voor kinderen
- Toestaan experimenteerruimte en spreiden van goede voorbeelden
- Flexibel inzetten van personeel en ontwikkelen van nieuwe opleidingsprofielen
- Bevorderen integrale visie op jeugdbeleid en op den duur bundelen van rijksbeleid en - middelen

Wat

- Een heldere visie op wijze waarop kinderen zich ontwikkelen en leren
- Kernzaak onderwijs en opvang: doorlopende ontwikkelingslijn voor kinderen 0 - 12 jaar
- Nieuw verbonden aan gemeentelijk integraal zorgstructuur
- Een pedagogisch-didactisch plan
- Een team (leerkrachten, pedagogen, pedagogische medewerkers, één beleid met eenheidsoordige leiding)
- Taak- en opleidingsdifferentiatie
- Ruimere openingsstijlen en soepele aansluiting binnen- en buitenschools
- Alles onder één dek of kindercampus model (locaties in elkaars nabijheid)

Waarom

- Bieden van breed en samenhangend dagprogramma voor kinderen
- Vergroten kennis over kind en omgeving
- Wegnemen van kwetsbare overgangen en vele schakelmomenten tussen school, opvang en activiteiten voor kind (en ouder)
- Verbeteren combinatie arbeid - zorg voor ouders
- Realiseren van stuitend signaleringskader: mogelijkheid tot tijdige anticipatie ontwikkelingsvragen en -zorgen
- Efficiëntere inzet for malte uren personeel door tegengaan van vele afstemmingsoverleggen
- Verbeteren exploitatiemodel huisvesting
- Toepasbaar zowel in grootstedelijk context als in kleine kernen

Wie

- Functies huidige betrokkenen:
- Gemeenter: lokale jeugdbelid; peuterspeelzwaalwerk; voorschoolse voorzieningen; huisvesting; leerplan; LEA overleg; toezicht op kwaliteit KDWP/W, CIG; straks jeugdzorg
- Schoolbesturen: onderwijs; voorschoolse educatie; voor-, tussen- en naschoolse opvang; passend onderwijs
- Marktpartijen: kinderopvang
- Welzijn: peuterspeelzwaalwerk
- Jeugdzorg/onderwijszorg

Hoe

- Maatwerk afgestemd op behoeften en wensen van kinderen en ouders (in wijk)
- Gemeentelijke samenwerking tussen onderwijs en opvang
- Integratie van zorg
- Combinaties met sport, cultuur
- Aanbod waar professionals van uiteenlopende achtergrond (functie/opleiding/crao) die met dezelfde kinderen werken gezamenlijk doorlopende lijnen creëren
- Invoering van nieuwe schooltijden
- Voorbeelden: Sterrenschool Apeldoorn, Laterna Magica, Almere Poort

Integraal Kindcentrum

